

SELLAINEN VAIN VANHA
EUKKO

Kirj. Selma Anttila

Maaailma 1919 nro 1

Tässä mielenkiintoisessa ja herkässä kertomuksessaan Selma Anttila esittelee lukijoillemme yhden niistä monista, jotka kansalaiskapinan aikana olivat »suuria vähässä«. Maija, »sellainen vain vanha eukko«, saa lukijan koko myötätunnon osakseen, ja kun hänelle lopuksi lausutaan kiitokset hänen työstään, yhtyy lukija niihin ehdottomasti, iloiten siitä, että sellaisia Maijoja oli ja on maassamme.

Ihaillen jäi jokainen maantietä astuva katselemaan hyvin hoidettua mäkituvan pihaa sekä somaa rakennusta sen laidassa. Ryhmä keltakukkia varjoi san portaan nurkkauksessa, ja kahden puolen polkua portilta kuistille saakka istutetut valmut sekä soma kaivo ja uusi kiulu sen kannella ihan pakottivat pysähtymään ja katselemaan ja ihmettelemään, että mistä tällainen hauska kosteikko olikin osunut ruman kyliin laitaan, kylän, jonka rakennukset piiloutuivat yhteen ryhmään, tungsakellen nurkka nurkassa kuin olisivat hävenneet omaa takkuista harmautaan ja muodottomuuttaan kapeiden kuistien ja multaisten ja rapakoisten pihojen keskellä.

Mäkituvassa asui vain Maija, vanha vaimo, joka ei milloinkaan ollut kuulunut naineiden «kaareen», kuten hän sanoi. Oli kerran yrittänyt tehdä ikuisen liiton ja antanut kaikki säästörahanta sille miehelle «niinkuin sen rakkauden pantiksi, ettei mitään ymmärryksen puutetta olisi» — käyttääksemme Maijan sanoja — mutta se mies meni tekemättä liittoa ja vei rahat mennessään.

Maija puhuu siitä vieläkin avoimesti ja surumielin, sillä «se mies oli niin korea ja ilomielinen ja sille sitten olisi voinut antaa vaikka talon, jos sellainen olisi ollut. Eikä minulla ole ollut paha mieli niistä ra-
hoista. Ja olenhan niitä sen jälkeen taas uusia saanut, mutta sitä minä aina toivon, että se Aku kerran sattuisi tästä ohi käymään ja outona sisään poikkeamaan ja kysymään: että kenen on asunto? Kun Aku menisi, ei tätä minulla vielä ollut — ei edes maata tiedossa, niin että ihan se on tälle outo. Vähin erin olen tähän rakennuttanut tuvan ja navetan, ja nyt on saunakin tekeillä. Maatakin karttuu vuosi vuodelta tuohon tarhaan, niin että siitä aina riittää syödä ja myödäkin. Lehmä pysyy lihoissa ja maidossa ja porsaskin on koko korea joka syksy, kun se aika tulee, että se penkkiin pitää panna», kertoi hän vierailleen, kun puheisiin rupesi.

Maijan tuvalta oli pari kilometriä asemalle, ja läheisimpään kaupunkiin muutama asemanväli. Jo vuosia sitten olivat kekseliäät kaupunkilaiset valinneet tämän soman pihan ja hauskan portaan sunnuntaitretkiensä kiinnepisteeksi, tullen tänne pitkin kesää kuin minne tahansa ravintolapaikkaan, missä on iso

...kai ne sitten sen vertaan, — myönsi
emäntä taas tassia pyöritellen...

tupa ja lupa olla.

Maija oli tyytyväinen asiain menoon, palveli vieraita, möi maitoa, voita, leipää ja muuta mitä sattui olemaan vettä parempaa. Hänen yhä vieläkin kirkkaat, ruskeat silmänsä loistivat ystävällisyydestä, ja veitikkamaisuus näytti asuvan jokaisessa rypyssä hänen alati liikkuvilla kasvoillaan.

— Kelpaahan tässä, tunnusti hän ilomielin naapurin emännälle, joka oli kahvikestissä Maijan tuvassa.

— Mikäs on kelvateessa, kun ei Maijan tarvitse mitään ostaa. Meikäläistä tämä aika pahemmin koskee, kun on kaikki maanviljelyskoneet ja tarpeet niin kalliita.

Maija hymyili itsekseen ja ajatteli kattilansa paikkausta ja pannunsa tinausta, kahvikuppien ostoa ja senkin seitsemää pientä taloustarvetta, jota liikkeen vuoksi piti olla, mutta hän oli päättänyt kiehtoa emännän mielen erästä hyvin tärkeästä syystä ja antoi perään kaikessa, mitä naapuri väitti.

— Hyvää rievää! kehui vieras maiskuttaen hampaatonta suutaan.

— Se on teidän viimevuotista vehnääne, selitti Maija.

— Niin vainen, saihan Maija keväällä meiltä.

— Aattelin taas, että ehkä teiltä piisaisi uutisista. Kun nyt on ruvennut niin järin paljon kulkemaan tuota kaupunkilaista väkeä, ihan pihan täydeltä niitä kelli tuossa sunnuntaisin, ja sitten syksymmällä tuppaavat tännekin, tupaan ja kamariin.

— Maijalla on siitä tuloakin, huomautti emäntä.

— Rikastuuhan tässä pakostakin, heläytti Maija, — kun vaan olisi mitä ihmisille möisi, ihan ne rahat kouraan painaa ja sitten kiitokset ja siunaukset jakelee. Niin, ihan ilmasta rahaa nyt saisi, kun vain olisi omaatuntoa ottaa.

— Vai ilmasta, vai vielä ilmasta! kivahti emäntä ja kuppi kalahti nurin teevadilla pöydälle laskiessa. — Ei meillä mitään ilmaiseksi saada, saa niin raataa ja maksaa — yksin rautanaulatkin kymmeniä. . .

— No, aina se nyt vilja rautanaulat vaa'assa ylös nostaa, sellainen usko minulla on, väitti Maija. Ja niinkuin sitä sentään tana vuonna tuleekin, kaikenlaista viljaa, vaikka poutaakin on ollut. Eikä emäntä voi valittaa, ettei rahaa tulisi.

— Enhän minä, ettei tulisi, — myönsi emäntä toista kuppia kahvia hörppiessään.

— Niin, ja painaisi, tahtoi Maija myönnettyksi.

— Nekö rautanaulat, niin, kai ne sitten sen verran, myönsi emäntä taas tassia pyöritellen, että poro suuhun huuhtoutuisi.

— Teidän viljat ne painaakin enemmän kuin muiden, kehui Maija.

— Taitaa painaa, myönsi emäntä.

— Ettäkö minä sitten sitä vehnää saisin? yritti Maija taas.

— Se on isännän asia, en minä mitään siihen osaa, sanoi emäntä nyrpistäen suutaan.

— No, no, lauhdutti Maija noloistumatta. Ehditäänpä tuota. Jatkuu sitä tässä naapuruutta.

— Eiköhän tuota jatku, vahvisti emäntä hörppiesään.

— Ehtii emäntäkin antaa, eihän se isäntä ennenkään sellaiseen ole puuttunut.

— Eihän se, myönsi emäntä.

Maija huomasi, että piti yrittää toisella tavalla.

— On minulla rahaakin, jos niinkuin — — ehkä sata hehdolta.

Emäntä pysyi aivan jäykkänä.

— Ja vaikka kaksikin sataa, hymähti Maija ja hät-

kähti itsekin tarjoustaan.

— Mitäs nyt, ehditäänhän se, myhähti emäntä.

— Olisin samalla hevosella saanut myllyyn, kun on omia rukiita tuossa.

— On sitä taas tullut istuttua, pitää mennä kotiin-kin, kiirehti emäntä nykien pääliinan kulmia.

— Eihän nyt sen kiireempää, yritti Maija, päättäen itseksensä houkutella vehnää ostaakseen, maksoi mitä maksoi. — Onkos emäntä kuullut siitä Juusosta ja Aaretista mitään?

— No en niin mitään.

— Vallityöt kuuluvat olevan lopussa.

— Niinhän ne sanovat.

— Juuson Anna ja Aaretin Miina puhuvat niin kummallisia, ettei sitä oikein ymmärrä. Sitten viime talven, kun minä niitä vähän jutkautin, niin ne mukamas kiusottelevat ja uhittelevat, mutta sentään... on siinä nyt jotakin peliveiviä.

— Niin aina. Mitäs se sitten viime talvena oli? kysyi emäntä.

— Tietäähän emäntä Annan ja Miinan.

— Enköhän!

— Eivät kortta ristiin panneet mennä kesänä. Kah-

via keittelivät ja kylässä kävivät ja pitkin mäkiä lekotelivat ja ilvehtivät. Kerskailivat, että ukot ne elättää, ei ole tarvis hevosena olla. Minä silloin käsisahroilla perunamaata tässä reilasın tuon naapurin ukon kanssa. Niitin heinää koloillen kaikki nurkat ja pielekkeet, mistä rippusenkin sain, ja lehdet ja muut talvimuonat lehmälle kahistelin. Tuossa pihassani ne ryökäleet lekottelivat pitkät päivät ja kahvia tilailivat.

— Annoittekos?

— Annoinhan minä ja otin hintaa, niin että se oli otettu.

— Vai otitte!

— Otin viisikymmentä penniä kupilta.

— Ilman leipää?

— Ei sentään, rievän kanssa.

— Hyh! hymähti emäntä.

— Ei sitä sentään ihmisyyttään myy, vaikka ryökäleitäkin ovat.

Emäntä ei vastannut.

— Talvella ne sentään jäivät kiristykseen. En niille antanut maitoa, sanoi Maija. — Juuso ja Aaretti tässä sitten kävivät oikein aseet mukana.

— Aseet, mitkä aseet? kivahti emäntä.

— Pyssyt, tiedän mä, sanoi Maija, oikein pitkät pys-syt.

— Mitäs ne niillä?

— Uhkailivat, että jollet anna maitoa, niin eivät takaa, mitä seuraa. Tällaisia on monella, ja jos niskotel-laan, niin — —!

— Vai sellaista. Ettehän ole puhunut siitä ennen.

— Oli uhka sellainen, ettei hiiskua.

— Entä nyt sitten?

— Nyt on suvi ja ne retkaleet maailmalla.

— Annoitteko maitoa?

— En, vein lehmän veljelleni tuonne toiseen kylään. Siitäkös ne metakan pitivät. Muijat uhkailivat, että tapetaan, kun olen porvari. Kaikki porvarit muka tapetaan.

— Vai porvari, eikös talonpoika riitä arvonimeksi. Ja tapetaan, oikeinko ne sellaista?

— No, niin totta kuin tässä seison, sellaista ne puhuivat.

— Niinkö vieläkin?

— Aina kun vain vastaan panee, ettei myöten anna puheissa ja muissa.

— Ja aseet oli? tiukkasi emäntä.

— Oli niillä.

— Juuso ja Aaretti ovat käyneet meillä, kierrellen kaarrellen tutkineet myydäänkö viljaa. Vai aseet. Sitäkös ne . . . ihmetteli emäntä.

— Vai ovat ne tutkineet. Niillä on mielessä jotain! vahvasti Maija, mutta hän ei unohtanut vehnän ostoa. — Kuka takaa, etteivät tule ryöstämään viljaa. Ne vehnät. . .

Emäntä pyöritteli liinansa kulmia ja nyrpisti suuta, läheten ovea.

— Se nähdään sitten, en minä nyt — —ja emäntä livahhti ovesta jupisten hyvästit.

— Kaupunkilaisia arkipäivänäkin! huudahti Maija nähdessään korean seurueen pihassa pöydän ympärillä, katsoessaan akkunasta emännän mennessä.

Oli kaunis syksypäivä, lämmin kuin kesällä, kuulas ja raitis, houkutteleva ja lumoihinsa kiehtova. Kaupunkilaiset siitä puhuivat, yltyen käyttämään koreita sanoja, kiitellessään Maijan mäkeä.

— Paratiisi tämä on, oikein tätä ikävöi, kun vain kerran on käynyt, kehuivat.

— Paremmathan siellä on herrasväillä paratiisit kaupungissa, yritti Maija.

Vieraat nauroivat. — Eikä ole. Täällä se on maidon, piimän, voin ja rievän paratiisi, kehuivat.

— Ja ihana luonto, säästi joku runollisempi.

Eräs pyöräilijä, nuori mies, pysähtyi portille ja pyysi juotavaa.

— Pitkältäkös ollaan? tiedusteli Maija, joka ei voinut tottua kaupunkilaisten tapaan heti ruveta puhumaan ruuasta ja juomasta, kun portista sisään pääsi.

— Tuolta vain Helsingistä, sanoi nuorukainen tahtuen pyöränsä pihaan. — Onkos limonaattia?

— Kaivossa on, naurahti Maija.

Pyöräilijä pyyhki hikeä otsaltaan ja meni polkua pitkin kaivolle. Hän joi ja valeli kasvojaan kylmällä vedellä. Sen tehtyään hän hengitti syvään ja katsoi ympärilleen.

— Täälläkös vasta on taivas korkealla ja maan avaruutta ja pellon viljavuutta. Varjokas metsä kuin seinä pohjatuulia vastaan. Jokipellot tasaiset kuin pöytä. Mäki tässä kuin kukkavihko tällä suurella pöydällä. Tupa kuin vasta valettu karamelli, valkoinen ja maa-laamaton, kehui nuori mies.

Maijan sydäntä sävähytti. Olihan se poika vähän

He ajoivat yhdessä asemalle.

Akun näköä.

— Sain sen juuri laudotettua ja maalaan ensi kesänä, selitti Maija, katsellen vierasta.

— Ihankos yksin olette? kysyi nuorukainen.

— No, ihan yksin olen aina ollut. Mitäpä niistä kumppaneistakaan. On lehmä ja lampaista, porsas ja kanoja. Siinä sitä on seuraa enemmänkin, sanoi Mai-

ja kuin tarkoituksella.

— Meidät kaupunkilaiset voitte vielä laskea samaan joukkoon, tokaisi eräs vieraista.

— Tänne minä tulen vastakin, vakuutti nuorukainen, jos minusta vain huolitte, sanoi hän herttaisesti hymyillen Maijalle.

— Kyllä huolitaan, vakuutti Maija, joka heti oli mieltynyt valoisaan vieraaseensa ja odotti tilaisuutta tiedustella enemmän.

Hän toi tuvasta suuren kahvipannun pöytään, kuppeja, leipää, voita ja maitoa. Kehoitti vieraita nauttimaan terveydekseen ja meni itse askareilleen.

Naiset ja lapset, joita vieraiden joukossa enimäkseen oli, alkoivat leikkiä nurmikolla, miesten poltellessa ja tarinoidessa. Kukin näytti unohtaneen matkan jatkamisen tai oikeammin paluun. Vasta illansuussa he lähtivät kiitollisina ja virkistyneinä.

Nuorukainen oli kuitenkin, ollen eri seuraa, jatkanut matkaansa jo aikaisemmin, eikä Maija saanut häneltä enempää kysellyksi.

— Olen levännyt ja kylläinen ja vielä enemmän onnellinen uudesta tuttavuudesta, sanoi hän lyöden kättä Maijan kanssa. — Hinnat teillä vain on vanhan-

aikaiset. Kaikki muu on kuin juuri luonnon hetteistä herahtanutta, niin tuoretta ja tervettä. Tuletteko edes omillenne näillä hinnoilla? lisäsi hän.

— Kaihan tulen, koska huoneet sain tänä kesänä vuoratuiksi. Maat saan syksyllä reilaan, ja veropäivät on jo tehty.

— Entä vanhanpäivän vara? kysyi nuorukainen.

— Syön sitten vaikka tätä taloani, ellei muuta ole, sanoi Maija nauraen.

— Hyvä on paikka ja vielä parempi emäntä. Hyvästi, kyllä minä vielä tulen, vakuutti vieras poistuesaan.

Illemmalla, kun vieraat olivat menneet, pujahti portista pihaan outo mies, tummakulmainen, pitkänenäinen; paksut huulet ja outo katkonainen puhe. Jalan him kulki, reppu kädessä, ja kysyi nimeltä naapuritalon väkeä. Maija näytti tien, ihmetellen outoa miestä. Olihan se kaupunkilainen, mutta kyllä oli kolkko mies, päätteli Maija. — Musta ja ruma. Häntä oikein puistatti.

Uteliaana hän tarkkasi miehen matkaa naapuritaloon, ja hetken kuluttua asia hänelle selvisi. Väki oli työssä ja emäntä yksin kotona. Siellä käytiin aitat ja

kellarit, kuletettiin niistä aina jotakin. Emäntä toi hevosen noroniityltä itse, valjasti ja teki vieraan kanssa kuorman. He ajoivat yhdessä asemalle, ja ennen illallista ilmestyi emäntä takaisin.

Nyt Maija tiesi, minne vehnät joutuivat. — Hohoi, ei meikäläisille. Hintaa ei kehtaa ottaa ja helpommalla ei omatunto hellitä.

Maijan sydäntä hiukan kirveli, kun nyt tuollainen «murjaani» vie leivän oikeiden ihmisten suusta ihan tuosta oman portin editsi eikä sille mitään mahda. Se voi niin sapettaa!

Maija oli pahalla tuulella. Hän mietti, mikä se sellainen mies saattoi olla, ja tuli lopulta siihen päätökseen, että se oli — ryssä. Mikäs muu, kun ei se ollut ruotsalainen eikä suomalainen.

— Ryssälle möi, ei minulle, pakisi eukko ääneen.
— Möi ryssälle!

Uteliaisuus ajoi hänet suoraa päätä taloon. Teki asian, pyysi jauhosihtiä lainaksi.

— Oliko se ryssä? kysyi hän.

— Ei se ryssäkään, sanoi emäntä, — mikä lie juutalainen.

— Siunatkoon, vai juutalainen. Sittenhän se vaik-

ka pettää! ihmetteli Maija. — Kuinkas te uskalsitte astua kärryille sen kanssa, kun on niin yksinäistä ja mäkistä väliäkin.

— Eihän minulla rahaa ollut, ja vasta se asemalla ruplat antoi, kun punnittu oli, sanoi emäntä.

— Vai ruplat! Venäjän räkninkikös se nyt tulee tänne maallekin?

— Kun se kuuluu olevan korkeassa arvossa se rupla, vakuutti emäntä.

— Kuinkas ne pani menemään ne viljat, kun on se kieltokin.

— Makasiini-Antti ilmoitti että vaatetavaraa.

— Kuinkas se sellaista meni ilmoittamaan, kun tiesi, ettei ollut.

— Se vieras käski, totesi emäntä.

— Mitä se sellaista meni tottelemaan.

— Kai Antilla on syynsä, sanoi emäntä.

— Kai on kullakin omat syynsä, tiukkasi Maija tar koittavasti.

— Älä puhu kylällä. Kun sinä nyt satuit näkemään, niin . . . !

— Tuotakos siitä puhuu, mutta antakaa minullekin vehnää. Kaihan ne markatkin vielä kelpaa.

Emäntä nyrpisti suutaan ja jupisi: — Eihän sitä, kun tuli niin vähiin tänä vuonna.

— Vai, vai, äännähti Maija painaen liinan kulmaa suulleen, ettei vain sanoisi liikaa harmissaan.

Jo syksystä alkoivat punaiset pitää komentoaan Maijan kylässä. Kaupungista käväisi taloissa joukko joukon perään mikä ostellen, mikä muuten katsellen. Kävi ryssiä ja muita ryöstämässäkin. Maija oli nyt tottunut näkemään maantiellä kaikenlaisia kasvoja. Hän siunasi itsensä moneen kertaan sivuuttaessaan sellaisen ihmisen. Akkunoilleen hän teetti luukut ja pani ovelle sisäpuolelta telkeen. Kulkijoille hän selitti olevansa köyhä, vanha eukko eikä puuttuvansa mihinkään, ei punaisiin eikä «lahtareihin».

Hänellä oli saavuttamattomat piilot kesävoille ja sianlihalle, viljalle ja perunoille.

Naapuriin tuli heti punaisten vallan alussa huu-tava hätä. Aluksi he olivat myyneet ohi elintarvelau-takunnan ja sitten veivät punaiset, söivät, mitä vain saatavissa oli, pakottaen emännän ruokaa laittamaan ja isännän kuormia kuljettamaan.

Itkien ja vavisten toi emäntä salaa iltapimeällä muutaman pussillisen vehnä jauhoja Maijan kätköi-

hin.

Maija myhäili puuhaillen emännän pusseja varmaan paikkaan. Nyt hän lopultakin saisi ostaa vehniä ja kohtuullisella hinnalla. Emäntä vielä sanoi: — Hullu, kun en sinulle myynyt. Ovat kiristäneet ne ruplatkin pois meiltä!

— Vai, vai! valitteli Maija, ja hänenkin sydämensä hätkähti. Vaikka vielä veisivät rahat, jos pahaksi rupeavat. Samassa hiin kuitenkin ymmärsi, että: — Mitä ne minusta, olen mikä olen, tällainen vain vanha akka.

Eräänä yönä hän heräsi herkästä unestaan. Joku koputti ulko-ovelle. Hän katsoi akkunasta ja näki hämärästi miehen seisovan ovella. Ottamatta tulta hän meni eteiseen ja kysyi: — Kuka nyt, keskellä yötä?

— Ystävä, päästäkää ihmisyyden nimessä.

— Äänen tunnen. Olitteko täällä kesällä?

— Se sama.

— Oletteko yksin?

— Olen.

Maija nosti salvan sisäpuolelta ja laski nuorukaisen sisään.

Maija aikoi ottaa tulta.

— Älkää Herran nimessä! huudahti nuorukainen.

— Siunatkoon! äännähti Maija, ymmärtäen nuorukaisen etsivän piilopaikkaa.

Vieras oli nujertunut penkille ja kopeloi saappaita jalastaan, mutta tuupertui siihen, ei jaksanut.

Maija ehätti apuun, riisui kengät ja päällysvaatteet ja auttoi kamariin lämpöiseen sänkyynsä. Itse hän rupesi pitkälleen penkille kirvestukki pääanaluseen ja talvitakki yllään.

Ennen sitä hän otti liedellä olevasta pannusta kuumaa kahvinsumppia ja sekoitettuaan siihen kermaa juotti sitä uupuneelle vieraalleen. Se virkisti nälkiintynyttä ja kylmässä kohmettunutta, joten hän osasi kohentua vuoteelle ja nukkui.

Kovin Maija kuitenkin säikähti, kun nuorukainen ennen aamun valkenemista pisti päänsä ovesta ääntäen hiljaa: — Emäntä!

— Jestas, mitä nyt?

Seurasi sitten pitkä neuvottelu kuiskaamalla, ja sen kestäessä he yhdessä poistuivat metsään. Aamu jo hiukan sarasti, kun he palasivat metsästä valkoisiin lampaannahkoihin käärittyinä, mukanaan kaksi muuta nuorukaista.

Maija vei heidät kaikki kolme kamariinsa ja ryhtyi laittamaan ruokaa. Oli jo ylösnousun aika ja navetasakin oli käytävä.

Punaiset oleksivat nyt kylässä komentaen talolliset ruokaa laittamaan, veivät viljaa ja rehua ja vaativat miehiä kyyditsemään, missä ikinä jonkun kotonan tapasivat, mutta miesväki oli enimmäkseen pako-salla. Naapurinemännälle ei ollut jäänyt viljaa ensinkään, sillä se juutalaiseksi luultu oli tuonut taloon punaiset kiristämään kaiken, mitä hinkaloissa oli nähnyt käydessään ostamassa.

Emäntä hoippui yksin talossaan kuin rauhaton varjo, saamatta kiusanhengiltä yön tai päivän rauhaa. Hänen miehensä ja ainoa poikansa olivat pako-salla, eikä kukaan heistä mitään tiennyt.

Itkien ja vavisten emäntä iltahämyssä salaa toi Maijalle kätkeväksi muutamia uusia jauhopusseja. Kätköihin oli siten karttunut runsas varasto, ja Maija hymyili tyytyväisenä, tarkastaen pulleita pussosia, joiden sisältö joutuisi nyt vähitellen aivan oikeihin suihin.

Emännälle ei Maija uskaltanut kaikkea sanoa, il-

Maija ehätti apuun, riisui
kengät ja päällysvaatteet . . .

maisi vain sen verran, että hänen poikansa oli tallessa vielä, mutta kuinka kauan hän saisi pysyä piilossaan, sitä hän ei voinut sanoa.

Taloissa ja kylän vainioilla ammuttiin alituisen, ja Maija alkoi siihen jo niin tottua, ettei viitsinyt akkunasta vilkaista, vaikka ihan kohdalla olisi pamahtanut. Sen sijaan kuunteli hän nyt henkeään pidätellen pienintäkin äänen risahdusta omasta kamaristaan, jossa oli aina luukut akkunoilla yöt ja päivät. Siinä ei mitään uutta eikä outoa ollut, sillä niin Maija oli koko syksyn pitänyt.

Naapurin karjapiika kävi kyllä Maijan pakeilla samana päivänä kuin vieraatkin saapuivat, ja hän oli punaisista punaisin, piti emäntäänsä kovilla ja mittasi hänelle litran päivässä maitoa, säilyttäen maitokamarin avainta taskussaan. Maija naureskeli hänen kanssaan ja juotti kahvilla, antaen vanhan, tahraisen sokeripalan karjakolle herkuteltavaksi, ja siitä hyvästä tyttö yltyi kertomaan, miten punaiset turhaan olivat kartanon metsävahtia kovistaneet ilmaisemaan, missä paenneet kylän miehet piileskelivät.

Jotkut miehet eksyivät toisinaan Maijan tupaan, mutta eukko tekeytyi sairaaksi ja nälkiintyneeksi, it-

kien ja ruikuttaen niin uskottavasti, että vieraat jättivät hänet rauhaan. Yöllä hän leipoi leipänsä ja laittoi vierailleen ruuan. Päivällä ei uskaltanut kamarin ovea avata. Vierashuoneesta oli luukku ullakolle katos-
sessa ja sen kautta saattoi paeta, jos hätä tulisi. Rakennuksen päädyssä, kattotuolin kohdalla, oli pari irroittettavaa lautaa ja sieltä voi vaaratta pudottautua alas lumeen. Mökki ei toki ollut kovinkaan korkea.

— Entä mitä tuolla kamarissa on? kysyi eräs punainen mies, ollen tarkastavinaan Maijan asuntoa.

— Kamarissa, mokomassa loukossa, mitäs siellä sitten pitäisi olla? kysyi hän loukkaantuneena. — Lahtarien pesä kai, vai mitä?

— Kukapa sen tietää, sinä vanha noita! ärjäisi nuori mies.

— Kai sen ymmärrät, nulikka, jokuhan elämisenkoukka minullakin pitää olla, ja se on tuossa kamarissa.

— Mikä piru se sellainenkin on? ihmetteli nuori mies nykäisten kiväärin hihnaa, joka painoi olkaa.

— No, sellainen se vain on koukka, että jos tässä elämä kovin kiristyy ja maailmanloppu tulee, niin-
kuin nyt näyttää, niin pitää minun saada kuolla omin

neuvoin ja kaikessa rauhassa ilman tulta ja tulikiveä. Sitä varten on minulla tuolla kamari ja sen seinässä se koukka, selitti Maija.

— Voi sun suutari, se kai se tässä pitäisi vähitellen olla itsekullakin, — murahti kiväärimies. — Olet sinä kuin oletkin oikea noita. Hyvä olisi sentään nähdä ja tarkastaa sitä koukkaasi, sanoi mies, joka ei ollut paikkakuntalainen eikä maalainen, sen Maija hyvin saattoi nähdä.

Eukko pudotti samassa suurella kolinalla lattialle halon, jota aikoi pistää hellan uuniin. Ja kun pata pihisi tulella, nosti hän sen reiältä ja helisteli hellan renkaita, niin ettei ihmisääntä kuulla voinut.

— Vai noita, kyllä minä. . .

Maija höpisi jotakin ja kolahutti kolme kertaa halolla lattiaan katsellen silmät nurin miestä.

Samassa katto narisi ja kuului kuin jotakin olisi maahan mätkähtänyt.

Kiväärimies katsoi kattoon ja sitten Maijaan.

— Senkin hornan henki, pidä vähempää melua taikka pääset tästä maailmasta ilman «elämisenkoukkaasi».

Maijan huomio kääntyi nyt uunin päällä oleviin

halkoihin ja hän alkoi kiskoa niitä sieltä yksitellen ja heitteli niitä uunin eteen lattialle, niin että permanto jysähteli.

— Avaa tuo ovi! komensi kiväärimies.

— Anna kun ensin käyn hakemassa avaimen, sanoi Maija. — Se jäi minulta navettaan.

— Mene hemmettiin! ärjäisi mies. Maija pujahti ulos ja rauhoittui heti, sillä laudat olivat poissa päädystä ja lumessa jälkiä. Hän lakaisi jäljet umpeen ja meni sisään.

— Anna, kun ensin siivoan siellä, en kehtaa näyttää noin viinille vieraalle, sanoi hän touhuissaan ottaen luudan portailta, avasi oven ja pujahti sisään.

Paloöljyn käry kipristi nenää ja lamppu oli sammumaisillaan pöydällä. Kattoluukun kohdalta Maija sipaisi pois tuolin pöydältä ja nosti pöydänkin nurkkaan. Samassa hänen silmänsä iskivät puiseen, mah-tavaan koukkaan seinällä. — Siunatkoon! huudahti Maija ja sieppasi koukalta selkärepuun ja pisti sen hameensa alle vyöltä roikkumaan. Poveen se oli liian suuri.

Samassa kiväärimies raotti ovea ja Maijan polvet

...heitteli niitä uunin eteen lattialle,
niin että permanto jysähteli...

notkahtivat kuin olisi hän niiannut vieraalle. Hän oli
häärivillään jotakin vuoteen siivoamisessa ja sai ve-
detyksi repun remmit ylös vyönsä alle ja piiloon puse-
ron poimuihin. Vaatteet hiin heitteli hujan hajan.

— Pirun kattila, sellainen haju! sanoi vieras. Noita

sinä, akka, kuitenkin olet, eihän tuossa katkussa hornahinenkaan elä.

Oli jo illansuu, ja lyhyt, talvinen päivä alkoi pimeätä. Mies poistui viimeinkin ja Maija lyyhistyi penkille aivan voimaton. Toinnuttuaan hän kapusi ullakolle ja pani irroitettut laudat paikoilleen. Sammaleiden sisällä, ullakon nurkassa olivat emännän vehnäjuhopussit. Ne olivat arveluttuvasti laihtuneet sillä viikolla.

Maija odotti monena yönä ovelle koputusta. Nuorukaisia ei vain kuulunut.

Pian sen jälkeen vaihtuivat kohtalot ja punaisille tuli hoppu lähteä.

Ratkaisevana päivänä uli Maijankin mäellä kova ottelu. Punaisten kuularuisku oli Maijan pihalla ja sillä ammuttiin maantielle. Mäki oli aivan lähellä ja mäen alla pieni puro ja sen ylitse kävi kaareva silta. Puron äyräät olivat korkealla, ja koska se keväisin tulvi, oli silta aika komea.

Maija seisoι tupansa akkunassa, seuraten levotonta liikettä maantiellä. Hän oli odottanut sopivaa hetkeä päästäkseen peltoa pitkin alas sillalle varoittamaan valkoisia, joiden tiesi tulevan piakkoin. Vihol-

lisia oli kuitenkin joka puolella kuin tettiäisiä, eikä Maija voinut ajatellakaan lähtemistä pois tuvastaan. Äkkiä hän kuuli hurrattavan vastaisella puolella ja näki samassa somia, nuoria miehiä valkoinen nauha hatussa ja käsivarressa ajaa karauttavan pyörillä mäkeä alas.

Silloin Maija syöpyi ulos ja juoksi lumista peltoa pitkin siltaa kohti, huutaen: — Takaisin, takaisin! minkä jaksoi, unohtaen punaiset ja heidän kiväärinsä.

Ennenkuin punaiset ymmärsivät Maijan tarkoituksen ja ennättivät ampua, sillä heidän tarkkaavaisuutensa oli suunnattu tielle, ennätti Maija puolimatkaan siltaan päin.

Mutta valkoiset eivät voineet alamäessä äkkiä pysäyttää pyöriään, vaan syöksähtivät kaikki sillalle, hyvin ymmärtäen Maijan äänekkään varoituksen. Samassa kuitenkin punaisten kuularuisku alkoi rätistää ja hyökkääjät hävisivät käden käänteessä sillan alle. Maija rämpi lumessa, ja punaisten luodit vinkuivat hänen korvissaan, sillä huuto kuului yhtähyvin punaisille kuin valkoisillekin. Onneksi ei Maijaan kukaan osannut, ja läähättävänä hänkin painui valkois-

...juoksi lumista peltoa pitkin siltaa
kohti, huutaen: — Takaisin, takaisin!

ten kanssa sillan alle.

Vastakkaiselta mäeltä vastattiin jo myöskin. Siellä
kuularuisku rätisi: ta, ta, ta, tatata!

Punaisille kävi lopulta Maijan mäki kuumaksi, ja
luotisateen saattamina he hävisivät metsään.

Ampuminen valkeni ja ihmiset sylvähtivät esiin
piilopaikoistaan. Alkoi yleinen melu ja selonteko tais-
telusta. Sitten tuli hirmuinen kiire laittaa ruokaa ja

lepotiloja saapuneille valkoisille. Silloin Maijaa taas tarvittiin. Hän heilui päänä kaikkialla. Naapuritalon suuri tupa oli verraton ruokahuone ja siinä sitä keitettiin.

Emäntä puhui jotakin jauhosäkeistään Maijan ulakolla, mutta silloin pujahti Maija hakemaan talon oman pojan toisten kivääriniekkein joukosta. Pitkä nuorukainen harppasi edellä ja Maija viipotti kiireesti perässä.

Emäntä ei ollut nähnyt poikaansa vielä ollenkaan eikä tiennyt hänen tulostaan, joten eukkoparan polvet pettivät pojan äkkiä ilmestyessä.

— Siunatkoon sinua! huudahti äiti, ja poika sanoi nauraen: — Tässä minä nyt olen. Kiittäkää siitä Maijaa, siellä olin viikon aikaa äidin vehnäpussia tyhjentämässä kahden muun toverin kanssa. Lopun aikaa samoiltiin metsissä ja saatiin Suonsilmän takamailta hiukan syötävää ja joskus saunassa nukkua.

— Ja sinä olit Mai — Mai — Maijan kamarissa! läähätti emäntä tointuen.

— Justiinsa, tämän oman, meidän Maijan kamarissa, ja siellä oli tottavieköön hyvä olla. Eikö ollut, pojat? kysyi hän kahdelta toveriltaan, jotka nyt olivat

keksineet Maijan ja tulleet kiittämään viimeisestä.

— Totta maar, vakuutti toinen, ja se Akun näköinen helisti kädestä.

Emäntä unohti jauhosäkkinsä, ja se oli Maijan mielestä merkki siitä, ettei emäntä ollut oikein tolkussa.

Ateria valmistui, ja pojat kävivät pitkään pöytään. Ensin laulettiin virsi, ja pastori, joka oli läsnä, siunasi ruuan.

Maija oli kylän suurien pitojen keittäjä aina ollut ja hän sanoi «huhtovansa» kuin sodassa ainakin.

Vöyrin sotakoulussa ollut nuori vänrikki oli johtanut kylän valloitusta ja kiitti nyt joukkoansa monista rohkeista hyökkäyksistä heidän vaiherikkaalla retkellään edettäessä Tampereelta sen läheiseen ympäristöön.

Sen jälkeen nousi talon oma poika ja puhui: — Kunnia sille, jolle kunnia tulee. Täällä on meidän mainio keittäjämme, meidän oma Maijamme, joka viikon aikaa ruokki meitä kolmea jaskaa kamarissaan suljetujen luukkujen takana. Suojeli ja ruokki kuin kana poikiaan, silloin kun kylä oli piiritetty ja rosvot kuk-

...Maija tunsiko hoavansa kattoa kohti...

koina kaikkialla. Oman henkensä uhall, sen houkka-
kin ymmärtää. Ja muistatteko, pojat, sitä naisihmistä,
joka juoksi mäkeä alas huitoen käsillään kuin myllyn-
siivillä, varoittaaksensa meitä kuularuiskusta hänen
mäellään. Ja ennen kaikkea — kiitos siitä metelistä
tuvassa, kun me kamarista pakenimme. Se oli erin-
omainen sotatempu. Eläköön Maija!

Eläköön-huuto oli iloinen ja voimakas, ja kun ateria oli päättynyt, kerääntyivät ne kolme Maijan ympärille. He sanoivat: — Hip! ja Maija tunsu kohoavansa kattoa kohti ja puolipyörreksissä vaappuvansa käsi-
varsien nojassa ympäri tupaa. Ja sitten hän löysi itsensä hyvin turvallisesti istumassa penkillä ja voivottellen hokemassa: — Voi, voi, mitäs te minua, vanhaa kääkkää!

Sinä iltana hän lopultakin rohkaisti mielensä ja kysyi sen Akun näköisen sukujuurta, mutta näkö oli pettänyt. Ei ollut Akun poika, ei lähestulkoonkaan. Ja Maija oli siitäkin kiitollinen. Nyt oli Aku kuitenkin säilyvä hänen muistissaan ihka omana Akuna.